

Johannes Käisi
Selts

LAPSEPÄRASUS

Aina Alunurm

Johannes Käisi Seltsi liige ja juhatuse esimees

Rosma küla koolitare, Käisi sünnikodu

Varasemast koolielust isa juures külakoolis on säilinud vähe mälestusi. Just seetõttu, et klassituba elutoa kõrval oli minule teiseks elutoaks.

Hakkasin “vabatahtlikuna” teiste koolilaste keskel istuma ja nendega koos õppima nii noorena, et ei mäletagi õppimise algust. Üldse oli “koolikäimine” isa juures kodune, igapäevane nähtus.

/Johannes Käis. Noorusaastait/

Ilusaid mälestusi on seotud kodukoha lähima ümbrusega.
Kogu maastik koduümbuses oli võluv, saladuslik.
Et Rosma küla asub orus, ei ole säält kaugemale näha.
Päkamägi ja teised künkad varjavad isegi lähemaid naabertalusid.
Lähed teisele poole mäe, kaob jälle esimene pilt.
Tõused orust nurmele, ei näe säält enam oma kodu.
Kõik see tundus lapselikule mõtlemisele imelikuna, saladuslikuna.
/Johannes Käis. Noorusaastailt/

Johannes Käis töötas Valmiera linnakoolis

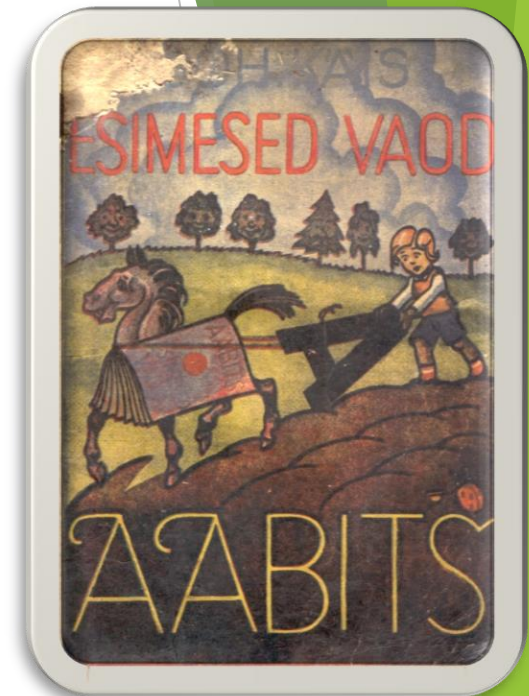
Johannes Käis oma õpilastega Riia Aleksandri Gümnaasiumis, 1913

Loodusteadusest innustunud noorest Käisist kujunes üks esimesi ja agaramaid õppekursioonide ja õppekäikude propageerijaid Läänemere kubermangus.

Õppevahendite
näitus Võru
Õpetajate
Seminaris, 1927

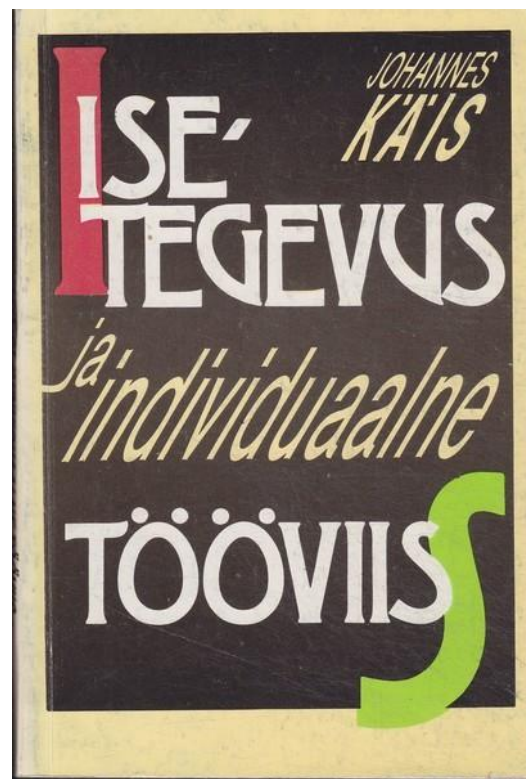
- ✓ Vaadeldavad asjad peavad mõjuma vahetult lapse meeltesse. Nad olgu lapsele kättesaadavad, et ta võiks neid näha igast küljest, käega katsuda, liigutada, tõsta...
- ✓ Vaatlusel võimaldagu lastele isetegevust: ära näita lapsele midagi, mida ta ise võib näha.
- ✓ Vaatluseks peab andma küllaldaselt aega.
- ✓ Asja tuleb vaadelda mitme meelega abil.
- ✓ Vaatlust peab saatma väljendus.

Johannes Käis. Esimesed vaod. Aabits. 1933

Koolis ei olnud ühtki lasteraamatut lugemiseks. Nii jäid ainsaks lugemisvaraks õpperaamat ja veel mõni, mis isa oma kapist leidis. Viimastest mäletan väga selgesti Kreutzwaldi "Ma-ilm ja mõnda, mis seal sees leida on". See raamat oli huvitav.

/Johannes Käis. Noorusaastailt/

Raamat “Isetegevus ja individuaalne tööviis”
ilmus 1935. a Võru Õpetajate Seminari aastaraamatu “Teel töökoolile”
7. köites. Kordustrukk 1992

Isetegevus ehk aktiivsuse printsiip.

Isetegevus tähendab inimeste huvist ja tahtest juhitud iseseisvat tööd. Sõna “isetegevus” väljendab selle mõiste kaht külge: tegevus (aktiivsus) ja liitega “ise” rõhutatakse iseseisvust, vabadust.

122.069:7
JOH. KÄIS

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

ÕPILASE
INDIVIDUAALSUSE
VIHIK

K. K.-Ü. „TÖÖKOOLI“ KIRJASTUS, TALLINN 1933

Isiksuspedagoogika = individuaalpedagoogika

Kui tahaksime mõne põhjoonega iseloomustada uuenduspedagoogikat, siis peaksime kõigepealt nimetama püüet rajada kasvatuses kindel alus isiksuse kujundamisele.

Uuenduspedagoogika peamiseks sihiks oleks isiksuse kujundamine.

Iga laps on omaette individuaalsus.

Kasvatuse ülesanne on selle “mina”,
s.o individuaalsuse kujundamine tõeliseks väärtuslikuks “minaks”,
isiksuseks.

Lähtudes tegeliku elu nõudeist püstitab ka kasvatusedus demokraatlikule kasvatusel kohekindse ülesande –

arendada õppija individuaalseid võimeid, et ta saaks isiksuseks,
ja kujundada temast kõlblik, teovõimas ühiskonnaliige.

Individuaalne kasvatus on sotsiaalse kasvatus eelduseks.

LAPSEPÄRANE = LÄHTUMINE LAPSEST:

„Üldõpetust käsitlevais töödes algul tõepoolest samastati see õppekorraldus kord lapsest lähtuva (lapsepärase) õpetusega, kord ...“

(Johannes Käis. Üldõpetus algkoolis. Kasvatus, 1924)

Arenemiskohasuse ehk lapsepärasuse nõue

Õpetuse kohandamine lapse vaimse arenemisastmega, ta vaimse jõuga,

„lähtumine lapsest“ on

tänapäeval kindlasti tunnustatud didaktiline nõue, jõukohase ehk arenemiskohase õpetuse tee.

Lapsepärasuse nõue tähendab seda, et õpetuse sisuks võivad olla ainult lapse huvideringi kuuluvad asjad ja nähtused, mis talle ka arenemis- ja jõukohased.

Me, täiskasvanud, peame ettevaatlikud olema otsustamisel, mis võib lastele huvitav olla ja mis mitte. Õpetaja peab tähelepanelikult jälgima käitumist ja eneseavaldusi, et jõuda küllaldasele selgusele oma õpilaste huvidemaailma suhtes.

Esimese 6 aasta kestel valitseb lapse elus mäng. See on tõeline mänguiga.

Selle ajaga arenevad lapse meeled; mängides tutvub ta oma lähema ümbrusega, loob enesele fantaasiast läbipõimitud kujutluste maailma, keele arenemisega saab laps võimeliseks oma elamusi väljendada.

Ja kui väikestel lastel mängutuba vanemate kodus on nende esimeseks vaimuharimise laboratooriumiks, kus tuhanded ettekujutused ümbritsevast elust ümber töötatakse ja uueks ilmaks moondatakse, siis peaks töökooli ruumid lastele vanemas eas nende tegevuse kesktöökojaks olema.

Kasvatus ja õpetus peab ikka hoolikalt arvestama lapse arenemisastmeid. Kasvamise ja arenemise loomulikku rütmi ei saa kiirustada ega aeglustada. Igal elueal on omad tarvidused ja huvid. Nõudmised ja ülesanded, mis ületavad lapse jõu ja võimed, on pedagoogiliselt lubamatud ja kahjulikud.

Arenemisastemete psühholoogiline kirjeldus annab ainult üldpildi lastest vastavas vanuses. Ent tegelikult on iga laps omapärane, ainulaadne olend, individuaalsus.

Kõik, mida annab kasvatus ja õpetus lapsele, peab liituma ta individuaalsusega.

Õige ja eduka kasvatus ja õpetuse eelduseks on lapse individuaalsuse tundmine.

Klassi ei saa laste massiks pidada, vaid tuleb võimaluste piirides näha üksikuid nende omapäraste kalduvuste, võimete, huvide ja muude vaimsete iseärasustega.

“Keskmine” õpilane – niisugust õpilast ei ole olemas. Klassis kesktasemega kohandatud õpetus on alati kahjulik õpilastele, kes seisavad sellest tasemest kõrgemal või madalamal. “Keskmise” õpilasega kohandatud õpetus on vähese väärtusega ka sotsiaalse kasvatuse seisukohalt: ta teeb õpilase isiksusetuks.

Peame loobuma mõttest, et me õpetame klassi, me õpetame vaid indiviide klassis! On ju ikka üksikisik see, keda õpetatakse.

Õpetus oma olemuselt on individualistlik!

Õpetaja peab kunstnik olema
selles mõttes,
et ta kõike väärtuslikku,
lapsepärast,
eluküllast
selgelt kujutada suudab.

/Johannes Käis/

ALLIKAD

- ▶ Johannes Käis. Õpetuse alused ja teed. 2018
- ▶ Johannes Käis. Kooli-raamat. 1996, 2004
- ▶ Koolile pühendatud elu. Johannes Käis. 1985

